

ارمنی بیاموزیم

بخش پژوهش‌های ارمنی

۲

ارمنی بیاموزیم

خود آموز ارمنی

نگارش ا. گرومانیک

پیشکش به استاد روبن آبراهامیان
زبان‌شناس و ایران‌شناس بزرگ‌ارمن
و به یاد بود آغاز دومین سده
زایش او.

۱. گرمانیک

ارمنی بیاموزیم

۱. گرمانیک

چاپ نخست

۵۰۰۰ دفتر

از انتشارات بنیاد نیشابور، خیابان انقلاب روبروی دانشگاه تهران

شماره ۱۴۱۰ اشکوب سوم، تلفن ۶۴۱۴۱۷

لیتوگرافی افشار

چاپ نقش جهان

۵	سخن آغاز
۹	سخن نگارنده
۱۱	سخنی چند درباره زبان ارمنی و گویش های آن
۱۵	الفبای ارمنی
۱۷	نشانه های الفبای ارمنی
۲۰	شیوه های نوشتن ارمنی
۲۱	تدریس الفبای ارمنی
۳۲	بخش نخست : احوال پرسی
۳۵	بخش دوم : یک گام به پیش
۳۸	بخش سوم : افراد خانواده - سن و فامیل
۴۲	بخش چهارم : آنچه در شهر میگذرد
۵۱	بخش پنجم : خانه و لوازم آن
۵۶	بخش ششم : بدن انسان
۶۳	بخش هفتم : احوال طبیعت
۶۸	بخش هشتم : زمان
۷۳	بخش نهم : احوال بدن انسان (بدنی و فکری)
۷۹	بخش دهم : بهداشت
۸۳	بخش یازدهم : سبزی ها ، میوه ها ، گلها
۸۸	بخش دوازدهم : خوراکی ، نوشیدنی ، آشپزخانه
۹۳	بخش سیزدهم : پوشاک و رختهای شستنی

۹۸	بخش چهاردهم : کشورها ، ملتها واسامی جغرافیائی
۱۰۳	بخش پانزدهم : رنگها
۱۰۷	بخش شانزدهم : جانوران
۱۱۲	بخش هفدهم : سرگرمی و تفنن
۱۱۶	بخش هجدهم : پیشهها
۱۲۱	بخش نوزدهم : سنگها ، فلزات ، زیورها
۱۲۵	بخش بیستم : پست و تلفن وتلگراف و . . .
۱۳۱	بخش بیست ویکم : اصطلاحات گوناگون
۱۳۷	برگزیده متون ادبی
۱۶۱	پیوست ۱ : قوانین املاى قدیم
۱۶۵	پیوست ۲ : قوانین املاى جدید
۱۶۷	پیوست ۳ : قوانین تلفظ صحیح
۱۶۸	پیوست ۴ : قوانین نقطه گذاری
۱۷۰	پیوست ۵ : نامه نگاری
۱۷۴	منابع

سخن آغاز

با انتشار این نامه، دومین دفتر پژوهش‌های ارمنی بنیاد نیشابور پیشکش رهروان و کاروانیان مهر و اندیشه می‌شود.

پیوند میان ارمنستان و ایران از دیر زمان... از آن‌گاه که تاریخ آریائی‌ان سربردامان به آلوده، اشتهای گسترده، ایرانویج می‌گذارد آغاز می‌شود، و در میان مردمان، درمرزهای گیتی هیچ پیوندی استوارتر و نزدیک‌تر و دورکرانه‌تر از این نمی‌توان یافت.

پیوستگی‌های آشکاری که در اساطیر، افسانه‌ها، تاریخ، زبانزدها، خوی و سرشت پیداست، و این همه در نزدیکترین ابزار پیوند دوباره، مردمان که زبان است فراهم می‌آیند. و در اینجا است که گوئی یک نگرنده هنگام برخورد به دیگری چهره خویش را در آئینه می‌بیند.

کودکان ارمنی کشمش را "مامیچ" می‌نامند و همینکه گام بجرگه، بزرگتران نهادند، این نام را فراموش می‌کنند، و شگفتاکه کودکان خراسانی به کشمش "می‌میز" (۱) می‌گویند. و آنان نیز همینکه از دوران کودکی گذشتند دیگر آنرا بکار نمی‌گیرند.

کودکان ارمنی و خراسانی در درازای زمانی چند هزارساله، از کودکان پیشین فرا گرفته‌اند و بکودکان پس از خود آموخته‌اند، بی‌آنکه بزرگتران در این آموزش و نگاهداری بهتری داشته باشند.

نام نخستین ماه سال ارمنی باستان را "موسی خورناتسی" تاریخنگار بزرگ ارمن "ناواسارد" می‌خواند، و پنج سده پس از وی "بیرونی" دانشمند خراسانی می‌گوید که ماه

۱- واک "ای" در برخی واژه‌ها به "آ" دگرگون می‌شود چونان قیر و قار، جهیز و جهاز همچنین "ز" سبک شده "ج" است. چون "هیج" پهلوی که در ترانه‌های فهلوی آذربایجانی بگونه، "اج" درآمده و در زبان فارسی دری "از" خوانده می‌شود. پس "می‌میز" درست همان "مامیچ" است.

فروردین در خوارزم "ناوسارجی" و در سفد "نوسرد" خوانده می شده است. و این دو نویسنده نامدار بی آنکه از یکدیگر آگاهی داشته باشند... سخنی می گویند که از همبستگی دیرینه مردم خراسان و ارمنستان یاد می کند.

امروزه بزبان ارمنی این نام روایی ندارد. اما در سلماس این نام بگونه "نوسرد" خوانده می شود... و سلماس یکی از بزرگترین جایگاه های ارمنی نشین بوده است و ۴۸ کلیسای ارمنی که در زمین لرزه تباه شده است هنوز در روستاهای پیرامون آن شهر دیده می شود. (۲)... ارمنیان همگان از آن شهر کوچ کرده اند و امروز در آن شهر کسی بزبان ارمنی سخن نمی گوید... اما این نام برزبان آنانکه ناواسارد را از ارمنیان فراگرفته بودند هنوز روان است.

در زبان فارسی دری اسپریس، اسپ رس نام میدان اسپ دوانی بوده است و این نام امروز فراموش شده است، و در زبان ارمنی اسپاریز گسترده تر از اسپریس کهن فارسی بجای هرگونه میدان، و از آنمیان میدان سخن، میدان برای خود نمایی، میدان کوشش... بکار گرفته می شود.

پس اگر یکی از این دو زبان با این همبستگی کهن بتواند به گستردگی پهنه دیگری بیاری کند، بیش از این نمی باید که در آموزش آن کوتاهی ورزید.

از هنگامیکه ارمنیان خطی برای زبان خود پدید آوردند ۱۶ سده می گذرد، و در این زمان زبان ایرانی از پهلوی به فارسی دری، و از فارسی دری به فارسی امروز دگرگون شده است. اما در زبان ارمنی با آنکه دوره هایی پدید آمده است (و در همین دفتر می خوانید) ادگرگونی در آن بسی کمتر از دگرگونی زبان فارسی است، و واژه ها به ریشه نزدیکتراند (۳). و بهمین روی برخوردار از نوشته های ارمنی برای فارسی زبانان آنان را به ریشه زبان نزدیک می کند چنانکه خواندن پهلوی و کردی و برخی گویش های دست نخورده دیگر

۲- نگاه کنید به کتاب "پژوهش و بررسی لرزه زمین ساخت (سایزموکتونیک) ایران

دکترم بربریان. انتشارات سازمان زمین شناسی کشور، از روپه ۲۸۳ تا ۳۴۱.

۳- واژه روچیک، rōčik بزبان ارمنی همانست که در پهلوی باستان روابوده است.

و امروز در فارسی بایستی بدان روزی بگوئیم، برابر آنچه که در یکروز به کارگرمی داده اند.

باز آنکه واژه روزی در فارسی امروز چیز دیگری را می رساند.

ایرانی .

اما آنچه که از همه اینها برتر است و پژوهندگان ایرانی را می‌بایستی که به خواندن زبان ارمنی برانگیزد آنستکه نوشته‌های کهن ارمنی در ارمنستان دستخوش تاراج و تباهی و آتش سوزی نشده است ، چنانکه در ایران شد ، و بنابراین دستیابی به دفترهای کهن وارزنده ارمنی بویژه در کتابخانه بزرگ و کهنسال مادنا داران ، دری تازه از پژوهش را بروی ایرانیان می‌گشاید . دری که سده‌ها بسته بود و می‌بایستی که هرچه زودتر گشوده شود . دری که رهروان و کاروانیان اندیشه را بسوی دشت های گسترده ارمنستان و کوه بلند آرات می‌کشاند .

تا در آنجا به دور از هیاهوی دوگانگی و بیگانگی به جستجوی فرهنگی ، تاریخی ، اساطیری ، هنری ، آئینی ... بپردازند ، تا دمی در سایه درختان پرشاخ و برگ آن سامان بیاسایند و از میوه‌های آن ارمغان بیاورند .

ارمغانی از راههای دور و زمانهای دراز ، از آن گاه که تاریخ این دوسرزمین سربدایان مه‌آلوده روزگاران بی‌نام و نشان گذشته می‌نهد ، و از تاریخ بجز از مردمی و رادی چیزی

نمی‌خواهد .

بدین روی بود که بنیاد نیشابور از آغاز کار فراهم آوردن دفتری را که بتواند کلید گشایش این در بسته باشد در برنامه خود گنجانده بود و در دفتر پیشین " کردی بیاموزیم " مؤده آنرا به پژوهشگران و دوستان ارمنی فرهنگ ارمنی داده بود . و در این رهگذر از دوستانی چند نیز یاری خواسته بود ، تا آنکه نویسنده سخت کوش و آگاه ارمنی " ا . گرامنیک " به گروه یاران بنیاد نیشابور پیوست و همبود که آنچنانکه باید این نیاز را دریافت و به بر آوردن آن پرداخت .

زبانی که در این دفتر بکار رفته است زبانی است میان زبان توده و زبان نویسندگی تا از این رهگذر خواننده را به هر دو جلوه زبان رهنمون گردد . اما در بخش پایانی کتاب ترجمه برخی نوشته‌ها به شیوه امروز نویسندگی در ارمنستان آمده است تا دسترسی به نوشته‌ها و دستور زبان ، و فرهنگ تازه ارمنستان را نیز فراهم کند . واژه‌هایی که در بخش‌های گونه‌گون این دفتر آمده است واژه‌هایی است که در گفتگو یا نویسندگی بیشتر بکار می‌آید . . . تا چه زمان فرهنگ ارمنی بفارسی و فارسی به ارمنی که ا . گرامنیک در دست دارد بچاپ برسد .

با سپاس فراوان از سخت کوشی و نگرش نویسنده، خستگی ناپذیر این دفتر و بامید آنکه هر روز در این راه یاران تازه ای به گروه ما بیوندند .

بنیاد نیشابور

فریدون جنیدی

پانزده بهمن ماه ۱۳۶۲

آرامازد روز از ماه مارگاج ۴۴۷۶ ارمنی

سخن نگارنده

زمانی پیشنهاد نگارش کتاب "ارمنی بیازیم" را دریافت نمودم که سخت درگیر پژوهشهای تاریخی - زبانشناسی از یک سو و رویاروی دشواری های زندگانی از دیگر سو بودم. از آنجا که دیگر نویسندگان از انجام این امر عذر خواسته بودند، با توجه به احترام ویژه ای که نسبت به استاد فریدون جنیدی، سرپرست بنیاد نیشابور و دوست باوفای ارمنیان داشتم و با در نظر گرفتن تقاضاهای روز افزون خوانندگان برای این کتاب به نگارش آن اقدام نموده در مدتی کوتاه آنرا به انجام رساندم، باز دشواری های گوناگون بویژه حروفچینی ارمنی انتشار این کتاب را چند ماه به تاخیر انداخت. لیکن امروز جای بسی شادمانی است که این راه دشوار پیموده شده و کتاب ارمنی بیاموزیم در پیش روی خوانندگان علاقه مند قرار دارد.

در این خصوص تاکنون کتابی جامع و مفید بچاپ نرسیده است و این نخستین کوشش جدی و همه جانبه در نگارش خودآموز زبان ارمنی بشمار میرود. گرچه مدتی پیش جزوه ای جیبی تحت عنوان "خودآموز ارمنی" نوشته لئون میناسیان در جلفای اصفهان منتشر گردید لیکن کفاف نیازهای علاقه مندان فراگیری زبان ارمنی را نمی داد.

در اینجا اشاره به چند نکته بایسته است، با توجه به اینکه قرار بود این کتاب تا حد امکان در حجمی کم نوشته شود لذا در این اثر به مهمترین مسائل زبان ارمنی پرداخته ام. کتاب از چند بخش تشکیل میشود. در بخش نخست شرحی خلاصه درباره زبان ارمنی سپس تدریس الفبای ارمنی و آنگاه شرح دروس و برگزیده ای از متون ارمنی همراه با ترجمه فارسی و در پایان چند پیوست ارائه میگردد. هریک از دروس خود دارای موضوع خاصی بوده شامل واژگان همان درس (که تعدادی از آنها در گفتارها بکار رفته است) میشود، آنگاه گفتارها و سپس مهمترین نکات دستوری تشریح میگردد. در بخش گفتارها چند ضرب المثل (داستان) ارمنی بکار رفته و به کتاب تنوع هرچه بیشتر میبخشد. از آنجا که ارائه تلفظ (فارسی و لاتین)

تمام واژه‌ها حجم کتاب را افزون می‌نماید. در تدریس الفبا فاکتور بسیاری شده است تا خواننده در آمار با تلفظ صحیح حروف آشنا شده بتواند واژه‌ها را، رکضات‌های بعدی به آسانی تلفظ کند البته برای یادگیری تلفظ چند حرف که ویژه زبان ارضی است خواننده باید به تلفظ آنها که به زبان فارسی و لاتین ارائه شده توجه نماید. در صورت امکان با تاسی گرفتن با افراد ارضی زبان این حروف را بهتر فراگیرد.

در پایان از حامی دوستانی که در حروفچینی ارضی و لاتین ما همکاری کرده‌اند صمیمانه تشکر نموده پیروزی هرچه بیشتر آنان را آرزو می‌نماید و چون اساس این کتاب کاملاً نخستین در این راه بوده است و امکان به‌حفظ اشتباه در آن هست، از بسبب اذیت‌های احتمالی های خوانندگان گرامی سپاسگزار خواهیم بود.

ا. گرامانیک

مهرماه ۱۳۶۲